

Négy bányászlegenda

Írta: Terény János

I. Szent Erzsébet és a magyarországi bányák

II. Endre király udvari csillagjosa Wartburgban tartózkodott a dalnokversenyen, mikor egy éjjel különös eset történt vele. A vár tornyába visszavonulva és a csillagokat vizsgálva, megjósolta, hogy a királyneje, Gertrudis, az éjjel egy leánygyermeknek fog életet adni, ki ha felnő, Lajos, hesseni grófhhoz fog nőül menni és csodás, jótetteivel boldogságot és jólétet fog hazájára és környezetére árasztani.

A csillagjós néhány hét múlva, mikor a versenyek befejeződtek, hazájába visszatérve, Pozsonyban Gertrudis királynénak elmondta jóslását és valóban minden úgy történt, miképpen megjósolta: a leánygyermek valóban megszületett, maga is látta és gyönyörködve nézte a gyermeket. Ezt a boldogságot pedig Szent Erzsébetnek csupán a megszületése hozta az országra.

De más is történt. Egy napon, a kis Erzsébet megszületése után, (mert a leányka nem volt más, mint a későbbi Szent Erzsébet), jelenti a tárnokmester a királynak, hogy ugyanazon a napon a király bányájában nagy aranyleletre akadtak, azóta, pedig a többi bányák is ontják az ezüstöt, aranyat.¹ Megtelt így az ország elébb mindig üres, pénzes ládája. A király most folytatni tudta háborúját és azt győzedelmesen befejezhetette, az aranyból, ezüsből pedig a népnek is jutott és elégedettség meg bőség áradt szét az országban.

Ezt a boldogságot pedig Szent Erzsébetnek csupán a megszületése hozta az országra.²

1 Leo Weissmantel: „Das Fest der Heiligen Elisabeth”

2 Tudjuk többi legendáiból, hogy jótettei és további csodái leginkább felnőtt korára esnek Szent Erzsébetnek.

II. Szent Kunigunda és a wielickai sóbánya

IV. Béla, magyar királynak, négy leánya volt, de a legkedvesebb előtte Kinga volt, így becézték a kis Kunigundát. Azt mondták róla, hogy világra jöttének már első pillanatában, kacsóit a Mária szobor felé nyújtva, érthető szavakkal dicsőítette „a menynek királyné asszonyát”. Így nőtt fel Kinga nagy jámborságban. Mikor tizennégy éves lett, Boleszló, krakkói herceggel jegyezték el, kinek apja arra kérte Béla királyt, küldje el Kingát már most Krakkóba, hogy a lengyel nyelvet is megtanulja. Mikor Kinga a nagy útra felkészült, ijedve látta, hogy kedvelt Mária szobrocskáját nem találja, de nem volt ideje a szobrot keresni, mert a kíséretétől rendelt főurak már várták őt.

A hosszú utazás után végre megérkeztek Krakkóba, hol vőlegénye, a tizenkét éves „Szemérmes” Boleszló a lengyel főurakkal már várt rá, de Boleszlóval csak úgy élt Kinga, mint testvérével, játszótársával és az úgy maradt egybekelésük után is. Az esküvő napján. aztán egy különös esemény történt: valami kósza hír terjedt el a városban, hogy a szomszéd Wielickán egy pásztorfiú, mikor juhait legeltette, fényes tárgyat talált, valami szobrocskát. A hír eljutott a királyi palotába is. Kinga fejedelemasszony maga elé vezettette a pásztorfiút. Mikor Kinga, meglátta az aranyszobrocskát, kitörő örömmel fedezte fel benne kedves Mária szobrocskáját, amit magyar otthonában elvesztett. Kinga nagyon csodálkozott a szobor vándorlásán, mert hiszen ő sohasem járt, Wielicka tájékán, de Szűz Mária ujjmutatását látta ebben és Kinga valami belső sugallat hatása alatt elrendelte, hogy a földet ássák fel azon a helyen, hol a tárgyat találták.

A kirendelt munkások a megjelölt helyen elkezdtek ásni, és alig ástak egy-két lábnyi mélységre, mindenütt fehér só tömbök tündököltek elő. A szobrocška helyén egy nagy földalatti kincs rejtőzött, a későbbi híressé vált wielickai sóbánya. Kinga azonnal magyar só vágókat hozatott és ő maga kezdte a bányát művelni és Wielickából évek multán Lengyelország tápláló anyja lett és jólétének legfőbb forrása.

Így lett Kunigunda, a magyar király leánya, kit később szentté avattak, a Wielicka sóbánya felfedezője.³

3 Matusiak Simon: „A lengyel nép élete”

III. Szűz Mária és az Erzberg

Van Stiriában egy óriási vashegy, az Erzberg, melyből ezer év óta bányásszák az ott lakó népek a szép barna. vaskövet, nem is kellett érte mélyen bemenni, már külső fejtéssel el lehetett érni a vaskövet, miből idővel hatalmas galériák keletkeztek a hegy oldalában. Sok száz évig ment ez így, mikor a bányászok észrevették, hogy a szép barna vaskő egyre fogy és mindig több a szürke sziklakő, melyet félre kellett dobni, egy napon pedig csak azon vették észre magukat, hogy a barna vaskő egészen elfogyott. A vashuták ormain a tüzek egymás után kialudtak, a bányászokat hazabocsátották, a nép, mely közel állt az éhhalálhoz, búcsújárásban könyörgött az istenhez segítségért.

Ekkor történt, hogy egy bányász, ki még egyszer ércet keresgélni hiába próbált, elkeseredésében nagyot ütött csákányával egy olyan „szikladarabra” s íme, csoda történt: a kettévált és mindkét lapján barna körvonalak Szűz Mária képét mutatták, karján a kisded Jézussal. A bányász a csodakövet megmutatta társainak, kik ebben isten ujjmutatását látták, hogy a kő, mely nem volt más, mint az eddig meddőnek hitt pátvaskő, a bányászok buzgó fohászkodása folytán, íme jó barnavaskővé változhatott. Megpróbálták a csodakőnek egy darabját a tűzbe dobni, a kő csakugyan barnakővé változott, vaskő volt tehát az egész nagy, hatalmas vashegy.

Nagy öröm fogta el a bányásznépet, a kohók tüze újból kigyulladt s, azóta szakadatlanul virágzik tovább a már-már pusztulásra ítélt stájerországi vasgyártás.

A csodának emlékére kápolnát emeltek a bányászok s oltárkép gyanánt a kettévált kődarabot állították oda.

IV. Az aknába temetett bányász

Volt egyszer réges-régen, majdnem ötszáz évvel ezelőtt volt a bochniai sóbányában egy jámbor, istenfélő bányász, ki a sóbánya Kunigunda aknájában dolgozott. Mivel Bochniának még nem volt temploma, vasárnaponként a nem messze lévő Krakóba, a gyönyörű Katalin-templomba járt imádkozni, melyben egy csodatevő Krisztuskép volt. A Krisztuskép előtt imádkozott mindig a mi bányászunk, virágokat rakott az oltárra, gyertyákat gyújtott alatta és bár szegény volt, kenyeret osztott ki a szűkölködők között.

Történt egyszer, hogy az aknaház előtt nagy riadalom támadt és csoportosulás. Beomlott a „Kunigunda akna”, jajgatott a tömeg. A hír igaz volt, de a bent levőket sikerült nagy bajjal megmenteni, csak a mi bányászunk nem került elő, ő egy mellékvágatban megrekedt és életéről is mindenki lemondott. Csak a felesége nem csüggedt. Ő tovább imádkozott a krakkói Krisztus-kép előtt ugyanúgy, mint férje tette.

És nem hiába imádkozott. Egy év múlva újból megnyitották a Kunigunda aknát, eltakarították a romokat és megtalálták az eltemetett bányászt, megtalálták élve és teljes

épségben. Mikor bányászunkat megkérdezték, miképpen maradhatott egy egész esztendeig életben, elmondotta, hogy amikor látta, mennyire el van vágva a külvilágtól, buzgón fohászzkodott a krakkói Krisztushoz, hogy segítse meg őt. Ekkor egy reggelen megjelent előtte a Katalin–templom Krisztusa nagy fényesség között és egy cipó kenyeret nyújtott neki át, másnap is és ezen túl mindennap reggel egy kenyeret, úgy, hogy fenn tudta tartani életét a mai napig, amikor megjött a szabadulás órája. Nagy meghatottság fogta el az embereket ezek hallatára, és a csodaeseményt a Katalin–templom Krisztus képének tulajdonították, mely azóta búcsújáróhelye lett a környéknek.

Az esetet megörökítette Stachievitz Péter, lengyel festő egy megható képben, mely híven ábrázolja a legendát:

A kép egy beomlott bányát ábrázol, jobboldalt össze–vissza tört gerendákkal, eltört taligával, baloldalt Krisztus glóriás alakja, amint egy képrámából kihajolva, valamit odanyújt egy térdepelő bányásznak, ki a földbetűzött öt szál gyertyával kedveskedik az Üdvözítőnek. A bányász két karját előrenyújtva veszi át a cipót Krisztustól, jámbor arcán áhítattal vegyes félelem tükröződik.